چهل حدیث

عقل

سیدمحمدحسین حسینی ضیغمیان

بسم الله الرحمن الرحيم

چهل حدیث عقل

نویسنده:

محمد حسین حسینی ضیغمیان

ناشر چاپی:

زائر- آستانه مقدسه قم

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵

چهل حدیث عقل ----- ۷

مشخصات کتاب ----- ۷

اشاره ----- ۷

فهرست مطالب ----- ۱۱

مقدمه ----- ۱۴

۱.انواع عقل ----- ۲۳

۲.رابطه عقل و تجربه ----- ۲۴

۳.عامل زوال عقل ----- ۲۵

۴.عامل تباهی عقل ----- ۲۶

۵.محرومیت از سرمایه ----- ۲۷

۶.اول امتحان، سپس اعتماد ----- ۲۸

۷.تفاوت عقل و ادب ----- ۲۹

۸.پیامد دنیادوستی ----- ۳۰

۹.رابطه دوستی و عقل ----- ۳۱

۱۰.عقل، شریعت درونی ----- ۳۲

۱۱.کارکرد عقل و جهل ----- ۳۳

۱۲.عقل، حجت خدا ----- ۳۴

۱۳.نتیجه بهره گیری از عقل ----- ۳۵

۱۴.عقل پربار ----- ۳۶

۱۵.عقل، مرکب انسان ----- ۳۷

۱۶.پرستش در سایه عقل ----- ۳۸

۱۷.جمال ظاهری و باطنی ----- ۳۹

۱۸.عقل دشمن هوای نفس ----- ۴۰

۱۹.عقل و دین ۴۱

۲۰.کارکرد عقل کامل ۴۲

۲۱.عقل، نخستین مخلوق ۴۳

۲۲.عقل، زینت مرد ۴۴

۲۳.اصل و ریشه انسان ۴۵

۲۴.فروغ عقل ۴۶

۲۵.راه غلبه بر مشکلات ۴۷

۲۶.نقش رهبریِ عقل ۴۸

۲۷.عقل، پشتوانه پرستش ۴۹

۲۸.سرچشمه خیر ۵۰

۲۹.مصیبت بی عقلی ۵۱

۳۰.دستاورد عقل ۵۲

۳۱.سکوت عاقلانه ۵۳

۳۲.عقل و حکمت ۵۴

۳۳.عاقل کیست؟ ۵۵

۳۴.وظایف عاقل ۵۶

۳۵.عقل و تواضع ۵۷

۳۶.کم عقل ترین مردم ۵۸

۳۷.نشانه های عقل ۵۹

۳۸.کارکرد عقل ۶۰

۳۹.کمال عقل در چیست؟ ۶۱

۴۰.شاهد خردمندی ۶۲

کتابنامه ۶۳

درباره مرکز ۶۶

چهل حدیث عقل

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : چهل حدیث عقل/ محمد حسین حسینی ضیغمیان.

مشخصات نشر : قم: آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری : ۵۹ص.؛ ۵/۱۱×۵/۱۶ س م.

فروست : آستانه مقدسه قم، انتشارات زائر؛ ۱۴۳. چهل حدیث؛ ۱۴.

یادداشت : چاپ دوم.

موضوع : اربعینات -- قرن ۱۴

موضوع : عقل -- احادیث

شناسه افزوده : آستانه مقدسه قم. انتشارات زائر

رده بندی کنگره : BP۱۴۳/۹/و۸چ۹ ۱۳۸۷

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

مقدمه ··· ۷

۱. انواع عقل ··· ۱۶

۲. رابطه عقل و تجربه ··· ۱۷

۳. عامل زوال عقل ··· ۱۸

۴. عامل تباهی عقل ··· ۱۹

۵. محرومیت از سرمایه ··· ۲۰

۶. اول امتحان، سپس اعتماد ··· ۲۱

۷. تفاوت عقل و ادب ··· ۲۲

۸. پیامد دنیادوستی ··· ۲۳

۹. رابطه دوستی و عقل ··· ۲۴

۱۰. عقل، شریعت درونی ··· ۲۵

۱۱. کارکرد عقل و جهل ... ۲۶

۱۲. عقل، حجت خدا ... ۲۷

۱۳. نتیجه بهره گیری از عقل ... ۲۸

۱۴. عقل پربار ... ۲۹

۱۵. عقل، مرکب انسان ... ۳۰

۱۶. پرستش در سایه عقل ... ۳۱

۱۷. جمال ظاهری و باطنی ... ۳۲

۱۸. عقل دشمن هوای نفس ... ۳۳

۱۹. عقل و دین ... ۳۴

۲۰. کارکرد عقل کامل ... ۳۵

۲۱. عقل، نخستین مخلوق ... ۳۶

۲۲. عقل، زینت مرد ... ۳۷

۲۳. اصل و ریشه انسان ... ۳۸

۲۴. فروغ عقل ... ۳۹

۲۵. راه غلبه بر مشکلات ... ۴۰

۲۶. نقش رهبریِ عقل ... ۴۱

۲۷. عقل، پشتوانه پرستش ··· ۴۲

۲۸. سرچشمه خیر ··· ۴۳

۲۹. مصیبت بی عقلی ··· ۴۴

۳۰. دستاورد عقل ··· ۴۵

۳۱. سکوت عاقلانه ··· ۴۶

۳۲. عقل و حکمت ··· ۴۷

۳۳. عاقل کیست؟ ··· ۴۸

۳۴. وظایف عاقل ··· ۴۹

۳۵. عقل و تواضع ··· ۵۰

۳۶. کم عقل ترین مردم ··· ۵۱

۳۷. نشانه های عقل ··· ۵۲

۳۸. کارکرد عقل ··· ۵۳

۳۹. کمال عقل در چیست؟ ··· ۵۴

۴۰. شاهد خردمندی ··· ۵۵

کتابنامه ··· ۵۶

مقدمه

کَلامُکُمْ نُورٌ

سخن شما اهل بیت، نور است.

زیارت جامعه کبیره

بر آستان احادیث اهل بیت ، عقل خضوع می کند دل خشوع می یابد و روح سیراب می شود . احادیث نورانی ائمه اطهار علیهم السلام ، منشوری است که حکمت های قدسی و معارف ناب الهی را بر دل ها و عقل ها می تاباند . گلشنی روح پرور و گنجینه ای گرانبها و سرمایه ای پایان ناپذیر است .

امام باقر علیه السلام فرمود :

ص: ۸

شَرِّقا أوْ غَرِّبا ، فَلا تَجِدانِ علما صحيحا اِلاّ شيئا خَرَجَ مِنْ عِندنِا اهلِ البيت.(۱)

به شرق و غرب جهان بروید ، هیچ دانش صحیحی نخواهید یافت ، مگر آن که از ما خاندان پیامبر صادر شده است .

همواره مدیون راویان ، محدّثان و عالمان گذشته شیعه ایم که با دقّت و درایت و مسئولیت شناسی ، سخنان نورانی پیشوایان معصوم را ثبت و ضبط کرده و به عنوان «میراث اهل بیت» به نسل های بعدی سپرده اند .

احادیث اهل بیت علیهم السلام آنگونه که خودشان فرموده اند ، «نور» است .

مجموعه های حدیثی ، دانشکده های صامت امّا جاویدان امامان شیعه است که بشریّت را آموزش غیر حضوری می دهد و خرسندیم که ما میراث دار این

۱- ۱. الکافی ، ج۱ ، ص۳۹۹ .

علوم و معارفیم . برای پیمودن راه صحیح زندگی و رهایی از حیرت ها و ضلالت ها و کج راهه ها ، نیازمند این احادیثیم که «چراغ راه» و هدایت گر اندیشه ها و صفابخش دل ها و جان ها است .

روایات پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و اهل بیت او ، هم در عرصه مباحث اعتقادی برای ما «حجّت» است ، هم در قلمرو فقه و تبیین احکام شرع و حلال و حرام الهی سند و پشتوانه است ، هم در موضوعات اخلاقی ، تربیتی ، تهذیب نفس ، پند و موعظه ، سرشار از حکمت و بینش و هدایت است و اگر مردم با احادیث نورانی خاندان عصمت و طهارت آشنا شوند ، دل در گرو محبت و اطاعت آنان می نهند، همانگونه که حضرت رضا علیه السلام فرمود : اِنَّ النّاسَ لو عَلِموا مَحاسِنَ کلامِنا لَاَتّبعونا.(1)

۱- ۱. بحار الانوار ، ج ۲ ، ص ۳۰ ، ح ۱۳ .

اگر مردم خوبی ها و زیبایی های سخن ما را بدانند ، از ما پیروی می کنند .

بر این اساس ، آموختن ، نوشتن ، بیان ، نشر ، شرح و تبیین، حفظ و تعلّم احادیث اهل بیت ، کاری است ارزشمند و در راستای حفظ و گسترش فرهنگ اهل بیت علیهم السلام .

کتب حدیثی شیعه ، همچون دریایی عمیق و موّاج پر از گهرهای نفیس است . برای بهره گیری از ذخایر این اقیانوس ژرف و پر گهر ، باید به غوّاصی در دل آن پرداخت و لؤلؤ و مرجان هایی به دست آورد و به نسل امروز و مشتاقان عرضه کرد .

«چهل حدیث نویسی» ، یکی از گام های ارزشمند در نشر و تشریح احادیث عترت پاک نبوی است که عالمان از دیرباز به آن مبادرت می ورزیدند و جامعه را از معنویّت آثار اهل بیت بهره مند می ساختند . اینکه

امامـان فرموده انـد : هر کس چهل حـدیث از احادیث ما را حفظ کنـد ، در روز قیامت فقیه و دین شـناس برانگیخته می شود ، هم پشـتوانه چنین حرکت علمی و فرهنگی است ، هم ما را به ضـرورت حفظ احادیث آنان آگاه می کنـد . چه حفظ به معنای به حافظه سپردن باشد ، چه ثبت و ضـبط و جلوگیری از فراموش شدن و از بین رفتن باشد و چه به معنای حفظ در عمل . به هر حال ، تشویقی است برای رویکرد به معارف اهل بیت که در کلمات نورانی آنان نهفته است .

امروز ، نیـاز جـامعه به آشـنایی بـا فرهنگ ناب اهل بیت ، بیش از هر زمان احساس می شود . عطش و اسـتقبال هم که مردم از خود نشـان می دهنـد ، ضـرورت ارائه و عرضه کلمـات خانـدان عصـمت را در قـالبی روان ، سـهل الوصول و متناسب با اقشار مختلف علاقه مند ، روشن تر نشان می دهد و به همین دلیل ، مراکز و مؤسّسات و اشخاصی به نشر «چهل حدیث»

ص: ۱۲

می پردازند .

آستانه مقدسه حضرت معصومه علیهاالسلام نیز به عنوان یک حرکت فرهنگی در راه نشر احادیث پیشوایان دین و ترویج معارف عترت ، اقدام به چاپ این سلسله از چهل حدیث های موضوعی کرده است . موضوعات ، ابتدا در کمیته ای تعیین ، سپس به محققان و مؤلفان سفارش داده شده تا به گردآوری و تدوین چهل حدیث پیرامون موضوعات برگزیده بپردازند . سعی شده است اغلب موضوعات ، اخلاقی ، تربیتی ، کاربردی و معارفی باشد . تا چه قبول افتد و چه در نظر آید .

* * *

امّا جزوه حاضر .....

احادیث نورانی و هدایتگر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و ائمّه معصومین علیهم السلام ، گنجینه ای گرانبهاست که با تلاش راویان و اصحاب ائمّه و علمای دین، تدوین شده و به

عنوان ذخیره ای بی پایان و میراثی بس ارزشمند در اختیار مسلمانان و همه شیفتگان معارف دینی قرار گرفته است.

گرچه عالمان و محقّقان، با مراجعه مستمر به منابع حدیثی، همواره از این چشمه فیّاض بهره گرفته و می گیرند، امّا دریغ است که توده عظیم مردمی که امکان استفاده از متون و منابع عربی برایشان فراهم نیست، از این رهنمودها بی نصیب بمانند.

توصیه خود اهل بیت علیهم السلام نیز آن است که شیعیان، سخن و سیره و رهنمودهای آنان را بیاموزند و بنگارند و نشر دهند و به آن عمل کنند، تا در مسیر هدایت و صواب و حق قرار گیرند. از این رو، تدوین «چهل حدیث» درباره موضوعات مختلف، یکی از از راه های نشر و گسترش این معارف ناب و آموزه های سازنده و هدایتگر است.

آنچه پیش رو دارید (چهل حدیث عقل)، گزیده ای

ص: ۱۴

از انبوه احـادیث فراوانی است که درباره «عقل» و جایگاه و ارزش و آثار و نشانه های آن روایت شـده است و به ما می آموزد که چگونه این «چراغ بـاطنی» را روشن نگه داریم و از هـدایت های این «حجّت درونی» و سـرمایه ارزشـمند بهره منـد شویـم و حیات عقلانی داشته باشیم.

به امید آن که با نورانیّت احادیث اهل بیت علیهم السـلام ، دل و جانمان روشن شود و با فروغ این کلمات، در صـراط مسـتقیم حق و رضای الهی گام برداریم. در همین جا از زحمات حجه الاسـلام جناب آقای سیّد محمّدحسـین حسینی ضیغمیان که این چهل حـدیث را گردآوری و تـدوین نموده انـد تقدیر می شود امیداست نورانیت کلام پیشوایان دینی، دل و جانمان را روشـن سازد. آمین.

انتشارات زائر / آستانه مقدّسه

۱۳۸۸ش

ص: ۱۵

قرآن کریم:

«کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللّه ُلَکُمْ ایاتِهِ لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ»؛(۱)

این چنین خدا آیاتش را برای شما روشن بیان می کند باشد. که شما خردورزی کنید (تعقّل کنید).

ص: ۱۶

۱- ۱. بقره / ۲۴۲.

۱.انواع عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَقْلُ عَقْلانِ عَقْلُ الطَّبْعِ وَعَقْلُ التَّجْرِبَهِ وَكِلاَهُما يُؤَدّى إِلَى الْمَنْفَعَهِ؛(۱)

عقل، بر دو قسم است، یکی طبیعی و آن دیگری تجربی و نتیجه این هر دو عقل به سود آدمیان است.

ص: ۱۷

۱- ۱. بحار الانوار، ج۷۵، ص۶.

۲.رابطه عقل و تجربه

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَقْلُ حِفْظُ التَّجارِبِ؛(۱)

عقل، حفظ تجربه های زندگی است.

۱- ۱. تحف العقول، ص۷۹.

۳.عامل زوال عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

ذَهابُ الْعَقْلِ بَیْنَ الْهَوی وَالشَّهْوَهِ؛(۱)

عقل آدمی در کشمکش میان هوای نفس و شهوات از بین می رود.

ص: ۱۹

۱- ۱. مستدرک الوسائل، ج۱۱، ص۲۱۱.

۴.عامل تباهی عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْغَضَبُ يُفْسِدُ الأَلْبابَ وَيُبْعِدُ مِنَ الصَّوابِ؛(۱)

خشم و غضب عقل ها را تباه می کند و آدمی را از صلاح و صواب دور می سازد.

ص: ۲۰

۱- ۱. مستدرک الوسائل، ج۱۲، ص۱۱.

۵.محرومیت از سرمایه

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

فَاِنَّ الشَّقِیَّ مَنْ حُرِمَ نَفْعَ ما اُوتِیَ مِنَ الْعَقْلِ وَالتَّجْرِبَهِ؛(۱)

بدبخت و زیانکار کسی است که از سرمایه های عقل و تجربه ای که به او داده شده است سودی نبرد.

۱- ۱. نهج البلاغه، ص۴۶۵.

۶.اول امتحان، سپس اعتماد

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الطُّمَأْنِینَهُ إِلی کُلِّ اَحَدٍ قَبْلَ الإخْتِبارِ مِنْ قُصُورِ الْعَقْلِ؛(۱)

اطمینان به هر کس قبل از امتحان و آزمودن، از نارسایی عقل و کوتاهی خرد است.

ص: ۲۲

۱- ۱. غرر الحکم، ص۴۱۶، ش ۹۴۹۰.

۷.تفاوت عقل و ادب

امام رضا علیه السلام :

الْعَقْلُ حِباءٌ مِنَ اللّه ِ والأَدَبُ كُلْفَةٌ، فَمَنْ تَكَلَّفَ الأَدَبَ قَدَرَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَكَلَّفَ الْعَقْلَ لم يَزْدَدْ بِذلِكَ إلاّ جَهْلاً؛(۱)

عقل موهبت خداست و ادب با رنج و سختی به دست آید. پس کسی که در کسب ادب زحمت کشد آن را به دست می آورد و کسی که در کسب عقل رنج ببرد بر نادانی خویش افزاید.

ص: ۲۳

۱- ۱. الکافی، ج۱، ص۲۴.

۸.پیامد دنیادوستی

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

حُبُّ الدُّنْیا یُفْسِدُ الْعَقْلَ وَیَصُمُّ الْقَلْبَ عَنْ سَماعِ الْحِکْمَهِ؛(۱)

دنیا دوستی عقل را فاسد می کند و گوش دل را از شنیدن مطالب حکیمانه ناشنوا می سازد.

۱- ۱. مستدرک الوسائل، ج۱۲، ص۴۱.

۹.رابطه دوستی و عقل

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

التَّوَدُّدُ إِلَی النّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ؛(۱)

مهرورزی و دوستداری مردم نیمی از خرد است.

ص: ۲۵

۱- ۱. الکافی، ج۲، ص۶۴۳.

۱۰.عقل، شریعت درونی

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

اَلْعَقْلُ شَرْعٌ مِنْ داخِلٍ والشَّرعُ عَقْلٌ مِنْ خارجٍ؛(۱)

عقل برای بشر دین داخلی است، چنان که دین برای او عقل خارجی است.

ص: ۲۶

۱- ۱. الحدیث، (روایات تربیتی)، ج۲، ص۵۱.

۱۱.کارکرد عقل و جهل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَقْلُ یَهْدِی وَیُنْجِی وَالْجَهْلُ یُغْوِی وَیُرْدِی؛(۱)

عقل، هدایت می کند و نجات می دهد، و جهل گمراه و هلاک می سازد.

ص: ۲۷

۱- ۱. غرر الحکم، ص۵۱، ش۳۶۲.

۱۲.عقل، حجت خدا

امام صادق علیه السلام :

حُجَّهُ اللّه ِ عَلَى الْعِبَادِ النَّبِيُّ، وَالْحُجَّهُ فِيمَا بَيْنَ الْعِبَادِ وَبَيْنَ اللّه ِ الْعَقْلُ؛(۱)

حجّت خدا بر بندگان پیغمبر است و حجّت میان بندگان و خدا عقل است.

ص: ۲۸

۱- ۱. الکافی، ج۱، ص۲۵.

۱۳.نتیجه بهره گیری از عقل

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

اسْتَرْشِدُوا العَقْلَ تُرْشَدُوا وَلا تَعْصُوهُ فَتَنْدَمُوا؛(۱)

از عقل راهنمایی بخواهید تا هدایت شوید و از دستور عقل سرپیچی نکنید که پشیمان می شوید.

ص: ۲۹

۱- ۱. کنز الفوائد، ج۲، ص۳۱.

۱۴.عقل پربار

امام صادق علیه السلام :

لا غِناءَ اَخْصَبُ مِنَ الْعَقْلِ وَلا فَقْرَ اَحَطُّ مِنَ الْحُمْقِ؛(۱)

هیچ ثروتی به قدر عقل پربار نیست، و هیچ فقری پست تر و پایین تر از حماقت نیست.

۱- ۱. الکافی، ج۱، ص۲۹.

۱۵.عقل، مرکب انسان

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

لِکُلِّ شَیءٍ مَطِیَّهٌ وَمَطِیَّهُ الْمَرءِ الْعَقلُ؛(۱)

هر چیزی مَرکبی دارد و مرکب آدمی عقل است.

۱- ۱. بحار الانوار، ج۱، ص۹۵.

۱۶.پرستش در سایه عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

ما عُبِدَ اللّه ُبِشَیءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ؛(۱)

خداوند به چیزی پرستش نشده است که برتر از عقل باشد.

۱- ۱. الکافی، ج۱، ص۱۸.

۱۷.جمال ظاهری و باطنی

امام حسن عسکری علیه السلام :

حُسْنُ الصُّورَهِ جَمالٌ ظاهِرٌ وَحُسْنُ الْعَقْلِ جَمالٌ باطِنٌ؛(۱)

زیبایی صورت، جمال ظاهری انسان است و زیبایی عقل و فکر، جمال باطنی اوست.

۱- ۱. بحار الانوار، ج۱، ص۹۵.

۱۸.عقل دشمن هوای نفس

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَقْلُ حُسَامٌ قَاطِعٌ، قَاتِلْ هَوَاکَ بِعَقْلِکَ؛(۱)

عقل شمشیر برّانی است، به وسیله عقل و خرد خود با هوای نفس خویش بجنگ.

ص: ۳۴

۱- ۱. مشکاه الأنوار، ص۲۴۹.

۱۹.عقل و دین

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

قِوامُ الْمَرْءِ عَقْلُهُ وَلا دِینَ لِمَنْ لاَ عَقْلَ لَهُ؛(۱)

نظام زندگی و تکیه گاه بشر عقل او است و کسی که عقل ندارد، دین هم ندارد.

۱- ۱. کنز الفوائد، ج۲، ص۳۱.

۲۰.کارکرد عقل کامل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَقْلُ الْکَامِلُ قَاهِرُ الطَّبْعِ السُّوءِ؛(۱)

عقلی که به مرتبه کمال رسیده است، بر طبیعت و غرائز بد، غلبه می کند.

ص: ۳۶

۱- ۱. بحار الانوار، ج۷۵، ص۶.

۲۱.عقل، نخستین مخلوق

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّه ُالْعَقْلُ؛(۱)

عقل، نخستین آفریده خداوند است.

ص: ۳۷

۱- ۱. بحار الانوار، ج۱، ص۹۷.

۲۲.عقل، زینت مرد

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

زِینَهُ الرَّجُلِ عَقْلُهُ؛[(۱)]

زیور مرد، خرد اوست.

ص: ۳۸

۱- ۱. کنز الفوائد، ج۱، ص۱۹۹.

۲۳.اصل و ریشه انسان

امام صادق علیه السلام :

كان أمير المؤمنين عليه السلام يقول: أَصْلُ الإِنْسانِ لُبُّهُ، وَعَقلُهُ وَدينُهُ؛(۱)

امیرمؤمنان علیه السلام می فرمود: اصل انسان فهم و خرد و دین اوست.

ص: ۳۹

۱- ۱. امالی صدوق، ص ۲۴۰.

۲۴.فروغ عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

مَثَلُ الْعَقلِ فِی الْقَلْبِ کَمَثَلِ السِّراجِ فی وَسَطِ الْبَیْتِ؛(۱)

مَثَل عقل در قلب (آدمی) مانند چراغ روشنی در میان خانه است.

ص: ۴۰

۱- ۱. علل الشرایع، ج۱، ص۹۸.

۲۵.راه غلبه بر مشکلات

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

لا يُسْتَعانُ عَلَى الدَّهْرِ إِلاّ بِالْعَقْلِ؛(۱)

بر مشکلات روزگار، جز به یاری خرد، نمی توان چیره گشت.

ص: ۴۱

۱- ۱. بحار الانوار، ج۷۵، ص۷.

۲۶.نقش رهبریِ عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعُقُولُ أئِمَّهُ الأَفكارِ، وَالأَفْكارُ أَئِمَّهُ الْقُلُوبِ، وَالْقُلُوبُ أَئِمَّهُ الْحَواسِّ، وَالْحَواسُّ أَئِمَّهُ الأَعْضاءِ؛(۱)

خردها راهبران اندیشه هایند، و اندیشه ها راهبران دلها، و دلها راهبران حواس و حواس راهبران اندام هایند.

ص: ۴۲

۱- ۱. کنز الفوائد، ج۱، ص۲۰۰.

۲۷.عقل، پشتوانه پرستش

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

لِكُلِّ شَیءٍ دِعامَهٌ، وَدِعامَهُ الْمُؤْمِنِ عَقْلُهُ، فَبِقَدْرِ عَقْلِهِ تَكُونُ عِبادَتُهُ لِرَبِّهِ؛(۱)

هر چیزی ستونی دارد، ستون و تکیه گاه مؤمن عقل اوست و خداپرستی او به قدر عقل او خواهد بود.

ص: ۴۳

۱- ۱. کنز الفوائد، ج۲، ص۳۱.

۲۸.سرچشمه خیر

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم :

إِنَّما یُدْرَکُ الْخَیْرُ کُلُّهُ بِالْعَقْلِ، وَلا دِیْنَ لِمَنْ لا عَقْلَ لَهُ؛(۱)

همه خوبی ها را با عقل می توان دریافت و هرکه عقل ندارد دین ندارد.

ص: ۴۴

۱- ۱. تحف العقول، ص۵۴.

۲۹.مصیبت بی عقلی

امام باقر علیه السلام :

لا مُصیبَهَ کَعَدَمِ الْعَقْلِ؛(۱)

هیچ مصیبتی مانند بی عقلی نیست.

ص: ۴۵

۱- ۱. تحف العقول، ص۲۸۶.

۳۰.دستاورد عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الدِّینُ وَالأَدَبُ نَتیجَهُ الْعَقْلِ؛(۱)

دین داری و رعایت ادب نتیجه عقل است (هرکه عاقل باشد هر دو را به دست می آورد).

ص: ۴۶

۱- ۱. غرر الحکم، ص۸۴، ۱۳۷۷.

۳۱.سکوت عاقلانه

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ إِذَا سَكَتَ فَكَّرَ، وَإِذَا نَطَقَ ذَكَرَ وَ إِذَا نَظَرَ اعْتَبَرَ؛(۱)

عاقل هرگاه خاموش شود فکر کند، و هرگاه گویا شود ذکر خدا کند، و هرگاه نگاه کند عبرت گیرد.

ص: ۴۷

۱- ۱. غرر الحکم، ص۵۴، ش۴۶۲.

۳۲.عقل و حکمت

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ وَضَعَ الأَشْيَاءَ مَوَاضِعَهَا، وَالْجَاهِلُ ضِدُّ ذلِکَ؛(۱)

عاقل کسی است که چیزها را در جایگاه آنها بگذارد و نادان بر خلاف این است. (مثلًا اگر احسان کند، به کسی کند که اهلیّت آن را داشته باشد و اگر منع کند، از کسی کند که مستحق منع باشد).

۱- ۱. غرر الحکم، ص۵۴، ش۴۶۴.

۳۳.عاقل کیست؟

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ وَلَمْ یَبِعْ آخِرَتَهُ بِدُنْیَاهُ؛(۱)

عاقل کسی است که بر خواهش های نفسانی خود [غالب باشد] و آخرت خود را به دنیای خویش نفروشد.

ص: ۴۹

۱- ۱. غرر الحکم، ص۵۴، ش۴۵۲.

۳۴.وظایف عاقل

امام صادق علیه السلام :

عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ عَارِفاً بِزَمانِهِ، مُقْبِلًا عَلى شَأْنِهِ، حافِظَا لِلِسانِهِ؛(۱)

بر مرد عاقل است که دوره و زمانه خود را بشناسد، به کار خود بپردازد و زبان خود را نگه دارد.

ص: ۵۰

۱- ۱. الکافی، ج۲، ص۱۱۶.

۳۵.عقل و تواضع

امام کاظم علیه السلام :

إِنَّ لُقْمانَ قَالَ لِإبْنِهِ: تَواضَعْ لِلْحَقِّ تَكُنْ أَعْقَلَ النّاسِ؛(۱)

لقمان به فرزند خويش گفت: ای فرزند! در برابر حق متواضع باش تا داناترين مردم باشی.

ص: ۵۱

۱- ۱. الكافی، ج۱، ص۱۶.

۳۶.کم عقل ترین مردم

امام صادق علیه السلام :

أَنْقَصُ النّاسِ عقلاً مَن ظَلَمَ دُونَهُ وَلَمْ یَصْفَحْ عَمَّنِ اعْتَذَرَ إِلَیْهِ؛(۱)

کم عقل ترین مردم کسی است که به پایین تر از خود ظلم نماید و از کسی که از او معذرت می خواهد، گذشت نکند.

۱- ۱. بحار الانوار، ج۷۸، ص۲۲۸.

۳۷.نشانه های عقل

رسول خدا علیه السلام :

وإِنَّ مِنْ عَلاماتِ الْعَقْلِ: التَّجافِيَ عَن دارِ الْغُرُورِ وَالإِنابَةَ إِلی دارِ الْخُلُودِ، وَالتَّزوُّدَ لِسُكْنَى الْقُبُورِ وَالتَّأَهُّبَ لِيَومِ النُّشُورِ؛(۱)

از نشانه های عقل، دل نبستن به دنیای فریبنده است و برگشت به سوی سرای جاویدان، و ره توشه برداشتن برای خانه قبر و آماده شدن برای روز قیامت است.

۱- ۱. ارشاد القلوب، ج۱، ص۴۵.

۳۸.کارکرد عقل

امام امیرمؤمنان علی علیه السلام :

ثَمَرَهُ الْعَقْلِ لُزُومُ الْحَقِّ؛(۱)

ثمره خرد، پیروی از حق است.

۱- ۱. غرر الحکم، ص۵۳، ش۴۱۳.

۳۹.کمال عقل در چیست؟

امام صادق علیه السلام :

کَمَالُ العقلِ فی ثلاثٍ: التَّواضُعِ للّه ِ، وَحُسْنِ الْیقینِ، وَالصَّمْتِ إِلاّ مِنْ خَیْرٍ؛(۱)

کمال عقل در سه چیز است: فروتنی برای خدا، یقین نیکو (به مبدأ و معاد) و خاموش بودن جز از خیر گویی.

ص: ۵۵

۱- ۱. الاختصاص، ص۲۴۴.

۴۰.شاهد خردمندی

امام صادق علیه السلام :

يُسْتَدَلُّ بِكتَابِ الرَّجُلِ عَلى عَقْلِهِ وَمَوْضِعِ بَصْيرَتِهِ، وَبِرَسُولِهِ عَلى فَهْمِهِ وَفِطْنَتِهِ؛(۱)

نوشته و نامه هر کسی، دلیل و نشانه عقل و بصیرت اوست و پیک فرستاده او، نشانه فهم و زیرکی اوست.

۱- ۱. المحاسن، ج۱، ص۱۹۵.

کتابنامه

کتابنامه

قرآن کریم.

۱. دیلمی، شیخ حسن، ارشاد القلوب الی الصواب، دو جلدی، ناشر شریف رضی، قم، اول، ۱۴۱۲ق.

۲. شیخ مفید، محمد بن نعمان، الاختصاص، یک جلدی، کنگره شیخ مفید، قم، ۱۴۱۳ق.

۳. شیخ صدوق، امالی، یک جلدی، نشر اعلمی، بیروت، ۱۴۰۰ق.

۴. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ۱۱۰ جلدی، مؤسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ق.

۵. حرانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، ۱ جلدی، جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۴ق.

ص: ۵۷

۶. راوندی، قطب الدین، الدعوات، یک جلدی، انتشارات مدرسه امام مهدی (عج)، قم، ۱۴۰۷ق.

۷. شیخ صدوق، علل الشرایع، ۲ جلدی، نشر داوری، قم، اول، بی تا.

۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم، یک جلدی، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۶۶ش.

۹. کلینی، ثقه الاسلام محمد بن یعقوب، الکافی، ۵ جلدی، اسلامیه، تهران، ۱۳۶۲ش.

۱۰. کراجکی، ابوالفتح، کنز الفوائد، ۲ جلدی، دار الذخائر، قم، اول، ۱۴۱۰ق.

۱۱. برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، یک جلدی، دار الکتب الاسلامیه، قم، ۱۳۷۱ق.

۱۲. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ۱۸ جلدی، مؤسسه آل البیت، قم، ۱۴۰۸ق.

۱۳. طبرسی، ابوالفضل علی بن حسن، یک جلدی، مشکاه الأنوار، کتابخانه حیدریه، نجف، ۱۳۸۵ هـ ق.

ص: ۵۸

۱۴. امام علی علیه السلام ، نهج البلاغه، گردآوری سید رضی، دار الهجره، قم، بی تا.

ص: ۵۹

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹